

9. Даровских С.М. Судебные правовые позиции в уголовном судопроизводстве: теоретические основы и процессуальные формы: автореф. дисс. на соискание уч. степени докт. юрид. наук: специальность 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика, оперативно-розыскная деятельность» / С.М. Даровских. – М., 2011. – 51 с.

10. Видергольд А.И. Правовые позиции Верховного Суда Российской Федерации и их проявление в уголовном судопроизводстве (теоретические и практические аспекты): автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. юрид. наук: специальность 12.00.09 «Уголовный процесс» / А.И. Видергольд. – Екатеринбург, 2017. – 30 с.

11. Власенко Н.А. Судебные правовые позиции (основы теории) / Н.А. Власенко, А.В. Гринева. – М.: ИД «Юриспруденция», 2009. – 168 с.

12. Постанова Верховного Суду України від 24 березня 2016 р. у справі № 5-16кс16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/312CCC828456EB41C2257F9A0044D343](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/312CCC828456EB41C2257F9A0044D343).

13. Постанова Верховного Суду України від 14 квітня 2016 р. у справі № 5-22кс(15)16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/C6B75271A55D93E5C2257FF600244C42](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/C6B75271A55D93E5C2257FF600244C42).

14. Постанова Верховного Суду України від 21 січня 2016 р. у справі № 5-332кс15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/B636C8924D6025C7C2257F760055BBE6](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/B636C8924D6025C7C2257F760055BBE6).

УДК 343.19

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ П. 7 Ч. 2 СТ. 412 КПК У СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ

PROBLEMS OF APPLICATION ARTICLE 412 SECTION 2 CLAUSE 7 OF CRIMINAL PROCEDURE CODE IN JUDICIAL PRACTICE

Гловюк І.В.,

*доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри кримінального процесу*

Національного університету «Одеська юридична академія»

Стоянов М.М.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу,
декан факультету адвокатури*

Національного університету «Одеська юридична академія»

У статті досліджено проблемні питання відсутності у матеріалах провадження журналу судового засідання або технічного носія інформації, на якому зафіксовано судові провадження у суді першої інстанції, як істотного порушення вимог кримінального процесуального закону. Додатково доведено необхідність поширювального тлумачення цієї підстави. Обґрунтовано, що коли йдеться про фіксування судового провадження, то не може застосовуватися механізм, за яким незастосування технічних засобів фіксування кримінального провадження у разі, якщо воно є обов'язковим, не тягне за собою невідповідності відповідної процесуальної дії та отриманих внаслідок її вчинення результатів, якщо сторони не заперечують проти визнання такої дії та результатів її здійснення чинними.

Ключові слова: істотне порушення, фіксування, журнал судового засідання, технічний носій інформації, режими обов'язковості застосування технічних засобів фіксування кримінального провадження.

В статье исследованы проблемные вопросы отсутствия в материалах производства журнала судебного заседания или технического носителя информации, на котором зафиксировано судебное разбирательство в суде первой инстанции, как существенного нарушения требований уголовного процессуального закона. Дополнительно доказана необходимость расширенного толкования этого основания. Обосновано, что когда речь идет о фиксации судебного производства, не может применяться механизм, по которому неприменение технических средств фиксации уголовного производства в случаях, если оно является обязательным, не влечет за собой недействительность соответствующего процессуального действия и полученных в результате его совершения результатов, если стороны не возражают против признания такого действия и результатов его осуществления действительными.

Ключевые слова: существенное нарушение, фиксация, журнал судебного заседания, технический носитель информации, режимы обязательности применения технических средств фиксации уголовного производства.

The article deals with the problem of absence in proceedings materials of a journal of court session or a technical information medium, which holds court proceedings in a trial court, as an essential violation of requirements of the criminal procedural law. Additionally the need for a broad interpretation of this ground was proved. It was substantiated that when it comes to recording of court proceedings, a mechanism can not be applied when non-application of technical means for recording criminal proceedings in cases, if it is mandatory, does not entail the invalidity of relevant procedural actions and results of such actions if the parties do not object to the recognition of such action and the results of its implementation as valid.

Key words: essential violation, recording, journal of court session, technical information medium, modes of application of technical means of recording criminal proceedings.

Постановка проблеми. Оцінка законності оскарженого судового рішення суду першої інстанції в апеляційному провадженні із необхідністю вимагає встановлення, чи не було допущено у судовому розгляді істотних порушень вимог кримінального процесуального закону, передбачених статтею 412 КПК України. Одним з істотних порушень вимог кримінального процесуального закону як безумовної підстави скасування вироку, ухвали суду судом апеляційної та касаційної інстанцій є відсутність у матеріалах провадження журналу судового засідання або

технічного носія інформації, на якому зафіксовано судові провадження в суді першої інстанції.

Стан опрацювання. Проблематика поняття та характеристики істотних порушень вимог кримінального процесуального закону у вітчизняній доктрині та практиці досліджувалася у працях Н.Р. Бобечка, Н.В. Глинської, Ю.М. Грошевого, О.С. Кашки, Н.В. Кіцен, О.І. Коровайка, О.Ю. Костюченко, Р.О. Куйбіди, В.І. Мариніва, І.Ю. Мірошникова, Н.О. Непомнящої, Г.М. Омеляненко, О.Г. Яновської та ін., проте натепер з урахуванням судо-

вої практики на теоретичному та практичному рівнях проблемним є питання щодо правових наслідків встановлення такого істотного порушення вимог кримінального процесуального закону, як відсутність у матеріалах провадження журналу судового засідання або технічного носія інформації, на якому зафіксовано судове провадження у суді першої інстанції. **Метою статті** є виокремлення проблем застосування п. 7 ч. 2 ст. 412 КПК, формулювання доктринальних пропозицій щодо їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Відсутність у матеріалах провадження журналу судового засідання або технічного носія інформації, на якому зафіксовано судове провадження у суді першої інстанції, прямо визнається кримінальним процесуальним законом істотним порушенням, тобто таким, що перешкодило чи могло перешкодити суду ухвалити законне та обгрунтоване судове рішення (ст. 412 КПК). При цьому варто повністю погодитись із Н.Р. Бобечком у доцільності більш широкого визначення цього поняття і нормативно закріпити, що істотними порушеннями порядку кримінального провадження є невиконання або дія всупереч приписам кримінального процесуального законодавства України, які закріплюють гарантії прав, свобод та інтересів учасників кримінального провадження, встановлюють підстави, умови, послідовність та строки проведення процесуальних дій, їх фіксацію, а також недотримання положень кримінального процесуального законодавства України, що визначають підстави, режим прийняття, оформлення, проголошення та звернення до виконання процесуальних рішень, якщо такі дії перешкодили чи могли перешкодити ухвалити законне, обгрунтоване та справедливе судове рішення [1, с. 117].

Відсутність у матеріалах провадження журналу судового засідання або технічного носія інформації, на якому зафіксовано судове провадження у суді першої інстанції, у судовій практиці обгрунтовано тлумачиться поширювально, адже як відсутність у матеріалах провадження технічного носія інформації, на якому зафіксовано судове провадження у суді першої інстанції, розглядається не лише фізична відсутність журналу та технічного носія, а й їх наявність, але неповнота, що може виявитись у частковій відсутності запису судового засідання, неможливості його відтворення тощо [2]. Із цим варто повністю погодитись, адже завданням повного фіксування судового провадження технічними засобами є збереження інформації, яку надалі можливо буде відтворити, ознайомитися з нею, причому не тільки учасниками судового провадження, а й судами апеляційної та касаційної інстанції під час розгляду апеляційних та касаційних скарг. Неможливість ознайомлення з інформацією (тихий запис, нерозбірливий запис, шум, пропуски у записі тощо) свідчить про те, що це завдання не досягнуто, а отже, має місце порушення засади гласності і відкритості судового провадження та його повного фіксування технічними засобами, що є істотним порушенням КПК. Відповідно складно у зв'язку з цим погодитися з висловленими пропозиціями, що саму по собі відсутність журналу чи технічного носія інформації недоцільно визнавати істотним порушенням норм процесуального права, якщо апелянт одночасно не посиляється на інші порушення, які могли би бути підтверджені або спростовані саме технічним записом судового засідання [3, с. 740], а також запереченням можливості застосування цієї підстави апеляційним судом за власної ініціативи [4, с. 228].

Варто при цьому звернути увагу на те, що в Узагальненні судової практики «Про практику здійснення апеляційним судом процесуального повноваження щодо призначення нового розгляду в суді першої інстанції» [2] зазначається, що суддям суду апеляційної інстанції, перш ніж скасовувати судове рішення з підстав відсутності технічного носія, доцільно вилучити резервну копію технічного носія інформації і скасовувати судове рішення,

якщо резервна копія такого носія не містить відповідного запису. Результати аналізу судової практики свідчать про ситуації скасування судових рішень з аналізованої підстави за відсутності в матеріалах провадження журналу та звукозапису судових засідань, які відкладались із тих чи інших причин і у процесі яких жодних процесуальних дій не відбувалось. Наприклад, Апеляційним судом Херсонської області скасовано вирок Суворовського районного суду м. Херсона, оскільки низка судових засідань не відбулася у зв'язку з неявкою обвинуваченого, його захисника та свідків, про що судом складено відповідні довідки, фіксування за допомогою технічних засобів не проводилось. Між тим, прокурор у судові засідання з'являвся, тому фіксування судового процесу за допомогою технічних засобів є обов'язковим. Також частими є ситуації скасування судового рішення у разі, коли носій інформації, на якому зафіксовано судове провадження у суді першої інстанції, наявний, однак інформацію на ньому зафіксовано частково. Результати аналізу судової практики свідчать, що частими є ситуації, коли запис на носіїв інформації неякісний. Так, Апеляційним судом Запорізької області від 29 січня 2015 року скасовано вирок Комунарського районного суду м. Запоріжжя від 16 січня 2014 року стосовно Х. Прийняте рішення суд апеляційної інстанції мотивував тим, що звукозапис судових засідань, які проводилися 26 вересня та 10 жовтня 2013 року, неякісний, оскільки під час його відтворення неможливо прослухати показання учасників процесу.

Водночас варто звернути увагу на одне питання, яке останнім часом актуалізується у практичній діяльності, зокрема, питання про неповний технічний запис та значущість відсутньої на ньому інформації. У постанові ВСУ від 24 листопада 2016 року № 5-1к(15)16 викладено правову позицію, що під час вирішення питання про те, чи було порушення повноти фіксування судового засідання за допомогою звукозаписувального технічного засобу істотним і таким, що може потягнути за собою наслідки, визначені пунктом 7 частини другої статті 412 Кримінального процесуального кодексу України, необхідно зважати на обсяг інформації, відсутньої на технічному носії, та значущість тих процесуальних дій, які проводились у судовому засіданні і мали стати «інформативною основою» ухваленого судового рішення, але інформація про них виявилася відсутньою на технічному носії. Норму права, яка зосереджена в частині п'ятій статті 27, частині четвертій статті 107 і пункті 7 частини другої статті 412 Кримінального процесуального кодексу України, необхідно розуміти з урахуванням положень частини шостої статті 107 цього Кодексу так, що незастосування технічних засобів фіксування кримінального провадження у разі, якщо воно є обов'язковим, але якщо сторони при цьому не заперечують проти визнання такої дії та результатів її здійснення чинними, не є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону [5].

В Узагальненні судової практики «Про практику здійснення апеляційним судом процесуального повноваження щодо призначення нового розгляду в суді першої інстанції» з урахуванням цієї правової позиції зазначено, що у судовій практиці мають місце ситуації, коли суддя, вирішуючи питання скасування вироку та призначення нового розгляду з підстав часткової відсутності запису судового розгляду або його неналежної якості оцінює таку обставину як важливість інформації для судового розгляду. Так, якщо технічний носій містить усю важливу інформацію, пов'язану із судовим розглядом, однак не містить певного фрагменту, який значною мірою не впливає на з'ясування істотних для судового розгляду обставин, то суд апеляційної інстанції не скасовує судове рішення. Наведене узгоджується із положеннями, викладеними у постанові ВСУ від 24 листопада 2016 року № 5-1к(15)16. Якщо ж відповідна інформація має істотне значення, однак її одержання

з огляду на відсутність чи несправність технічного носія та неможливість витребування резервної копії є неможливим, то суди апеляційної інстанції приймають обґрунтовані рішення про скасування відповідних судових рішень з аналізованої підстави [2].

Аналіз правової позиції дає змогу стверджувати, що для того, щоб оцінювати значущість інформації, яка відсутня на технічному носії, необхідно дотримання вимоги про наявність цього носія. За його відсутності застосувати цю правову позицію ВСУ не можна. Проте відзначимо, що існують ситуації, коли навіть за фактичної відсутності технічного носія інформації такий факт розглядається судом як формальна підстава та така, що не може потягнути за собою скасування судового рішення [6]. Так, було зазначено, що, як вбачається з апеляційної скарги захисника, в обґрунтування своїх доводів про необхідність скасування вироку та призначення справи щодо обвинуваченого ОСОБА_8 захисник послався на відсутність у матеріалах справи носія технічної інформації, на якому було б зафіксовано перебіг судового розгляду справи 05.08.2014 року, що, на думку захисника, є суттєвим порушенням кримінально-процесуального закону, яке тягне безумовне скасування вироку. Проте апеляційний суд не може погодитися із зазначеними доводами сторони захисту. Так, із матеріалів кримінального провадження вбачається, що вони містять у собі журнал судового засідання від 05.08.2014 року (т. 1 судового провадження, а. с. 82-83), згідно з яким у цей день судом розглядалось клопотання прокурора про продовження строків тримання під вартою обвинуваченого ОСОБА_3, але носій технічної інформації, на якому було б зафіксовано перебіг цього судового засідання, відсутній. Відповідно до листа Малиновського районного суду м. Одеси під час перевірки архівних копій компакт-дисків по кримінальному провадженню за обвинуваченням ОСОБА_3 технічна фіксація судового засідання від 05.08.2014 року не виявлена, що може бути пов'язано з несправністю на той час звукозаписувального технічного засобу. Таким чином, у процесі розгляду справи апеляційним судом була встановлена наявність підстави для призначення нового судового розгляду в суді першої інстанції, передбачена ст. 415 ч. 1 п. 1 КПК України, проте апеляційний суд вважає, що вказана підстава є формальною та такою, що не може потягнути за собою скасування судового рішення з призначенням нового розгляду в суді першої інстанції. З огляду на наведені положення Узагальнення ВССУ за 2015 рік і Постанову ВСУ від 24 листопада 2016 року № 5-1кк(15)16 та на ті обставини, що 05.08.2014 року в судовому засіданні вирішувалось лише клопотання про продовження строків тримання під вартою обвинуваченого ОСОБА_3, яке само по собі не впливає на можливість постановлення законного й об'єктивного вироку по справі, враховуючи те, що ні захисник ОСОБА_4, ні обвинувачений ОСОБА_3 у процесі розгляду справи апеляційним судом не заперечували проти визнання здійснення такої дії та результатів її наслідків чинними, апеляційний суд дійшов висновку, що відсутність носія технічної інформації, на якому було б зафіксовано перебіг судового засідання від 05.08.2014 року, у цьому разі не є істотним порушенням кримінально-процесуального закону. Відзначимо, що в літературі вказується на можливість застосування положень ч. 6 ст. 107 КПК у разі, якщо відсутній запис якоїсь окремої процесуальної дії у суді першої інстанції і сторони не заперечують проти визнання такої дії та результатів її здійснення чинними, а не запису судового засідання в суді першої інстанції загалом [7, с. 453].

Що стосується оцінки значимості відсутньої на технічному носії інформації, та впливу на оцінку істотності порушення вимог КПК волевиявлення сторін щодо визнання такої дії та результатів її здійснення чинними, то можливо висловити дещо інше доктринальне бачення проблеми.

Так, аналіз ст. 107 КПК шляхом її буквально-го тлумачення дає можливість вказати на два режими обов'язковості застосування технічних засобів фіксування кримінального провадження: 1) процесуальної дії за допомогою технічних засобів під час досудового розслідування, в тому числі під час розгляду питань слідчим суддею, – рішення приймає особа, яка проводить відповідну процесуальну дію; за клопотанням учасників процесуальної дії застосування технічних засобів фіксування є обов'язковим; 2) фіксування за допомогою технічних засобів кримінального провадження у суді під час судового провадження. Ключовими аспектами, які відрізняють ці режими, є 1) стадія кримінального провадження, на якій він застосовується; 2) характер обов'язковості (нормативний або ініціативний); 3) межі застосування: для досудового розслідування – окрема (окремі) процесуальні дії, для судового провадження – у повному обсязі, крім ситуації неприбуття в судові засідання всіх осіб, які беруть участь у судовому провадженні, чи у разі, якщо відповідно до положень КПК судові провадження здійснюється судом за відсутності осіб.

Буквальне тлумачення ч. 6 ст. 107 КПК – «Незастосування технічних засобів фіксування кримінального провадження у разі, якщо воно є обов'язковим, тягне за собою недійсність відповідної процесуальної дії та отриманих внаслідок її вчинення результатів, за винятком, якщо сторони не заперечують проти визнання такої дії та результатів її здійснення чинними» дає змогу стверджувати, що такий консенсуальний режим наслідків незастосування технічних засобів фіксування кримінального провадження у разі, якщо воно є обов'язковим, як передбачено цією нормою, варто поширювати лише на ситуації проведення відповідної процесуальної дії; а режим фіксування окремої процесуальної дії передбачений ч. 1 ст. 107 КПК і характерний лише для досудового розслідування. Коли ж мова йде про фіксування судового провадження, то здійснюється фіксування судового провадження загалом як комплексу процесуальних дій, і варіантів вибору, фіксувати чи не фіксувати якусь частину судового провадження, у правозастосувача немає. Відповідно, коли йдеться про фіксування судового провадження, не може застосовуватися механізм, що незастосування технічних засобів фіксування кримінального провадження у разі, якщо воно є обов'язковим, не тягне за собою недійсність відповідної процесуальної дії та отриманих внаслідок її вчинення результатів, якщо сторони не заперечують проти визнання такої дії та результатів її здійснення чинними. Поширювальне тлумачення ч. 6 ст. 107 КПК у наведених вище прикладах із судової практики з огляду на наведені аргументи, як видається, суперечить змісту цієї норми та, крім цього, дає простір для необмеженої дискреції під час вирішення питання про визнання наявності/відсутності істотного порушення вимог КПК через оцінку важливості/неважливості інформації для судового розгляду та відсутності можливостей перевірки добровільності позицій сторін щодо визнання такої дії (а реально – частини/етапу судового провадження) та результатів її здійснення чинними. Тому логічно є пропозиція Н.Р. Бобечка, що безумовним істотним порушенням кримінального процесуального закону необхідно визнати ще й відсутність на технічному носії звукозапису одного чи декількох судових засідань [1, с. 149].

Крім цього, варто звернути увагу на ще один момент, який пов'язаний з недоліками юридичної техніки ст. 107 КПК. Зокрема, це стосується того, що з позицій кримінально-процесуальної теорії процесуальна дія не може бути дійсною чи недійсною, адже процесуальна дія є або законно проведеною, або незаконно проведеною (тобто проведеною із процесуальним порушеннями); відповідно, у контексті правової характеристики її результатів доцільно вживати термін «допустимі» або «недопустимі» як

докази. Безумовно, кримінальний процесуальний закон не містить конкретних умов допустимості доказів. Водночас законодавець формулює правила допустимості доказів як у позитивній (визначення поняття допустимості, допустимих джерел доказів), так і в негативній формі (визначення окремих підстав недопустимості отриманих відомостей про факти). Визначаючи правила допустимості отриманих відомостей у позитивній формі, законодавець, таким чином, прагне вказати на загальну спрямованість процесу доказування на дотримання режиму законності процесуальної діяльності загалом. Однак із позиції юридичної техніки акцент правової регламентації все-таки робиться на встановленні недопустимості доказів. Негативний метод регулювання допустимості доказів здійснюється законодавцем двома шляхами: включенням прямої заборони в текст кримінально-процесуального закону та включенням непрямої заборони, коли формулюються норми загального характеру, наслідком яких стають умови і ситуації недопустимості визначеної інформації. Незважаючи на легальне визначення поняття допустимості доказу, наведення орієнтовного переліку ситуацій визнання доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, недопустимими, доводиться констатувати, що правила допустимості (недопустимості) доказів не систематизовані в КПК України, проте у наведеному вище прикладі однозначно можна стверджувати про недотримання такого критерію допусти-

мости доказів, як належне фіксування ходу та результатів процесуальної дії, що і тягне за собою визнання отриманих фактичних даних недопустимими доказами.

Висновки. Відсутність у матеріалах провадження журналу судового засідання або технічного носія інформації, на якому зафіксовано судове провадження, в суді першої інстанції як підстава для скасування рішення суду першої інстанції має місце і тоді, коли неможливо ознайомитись з інформацією, яка міститься на технічному носії (тихий запис, нерозбірливий запис, шум, пропуски у записі тощо).

Оцінка істотності порушення вимог КПК у контексті волевиявлення сторін щодо визнання такої дії та результатів її здійснення чинними має здійснюватися з урахуванням того, що передбачений ч. 6 ст. 107 КПК консенсуальний режим наслідків незастосування технічних засобів фіксування кримінального провадження у разі, якщо воно є обов'язковим, варто поширювати лише на ситуації провадження відповідної процесуальної дії у досудовому розслідуванні. Під час фіксування судового провадження не може застосовуватися механізм, що незастосування технічних засобів фіксування кримінального провадження у разі, якщо воно є обов'язковим, не тягне за собою недійсність відповідної процесуальної дії та отриманих внаслідок її вчинення результатів, якщо сторони не заперечують проти визнання такої дії та результатів її здійснення чинними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бобечко Н.Р. Підстави для зміни або скасування судових рішень в апеляційному та касаційному порядку у кримінальному провадженні: Монографія / за ред. академіка НАПрН України, проф. В.Т. Нора. – К.: Алерта, 2015. – 234 с.
2. Узагальнення судової практики «Про практику здійснення апеляційним судом процесуального повноваження щодо призначення нового розгляду в суді першої інстанції» // Режим доступу: http://sc.gov.ua/uploads/tiny_mce/files/%D0%A3%D0%97%D0%90%D0%93%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%95%D0%9D%D0%9D%D0%AF_%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4%D1%83%20%D0%B2%20%D1%81%D1%83%D0%B4%D1%96%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%BE%D1%97%20%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97.doc.
3. Науково-практичний коментар до Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року / За ред. О.А. Банчука, Р.О. Куйбіди, М.І. Хавронюка. – Х.: Фактор, 2013. – 1072 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 2 / Є.М. Блажівський, Ю.М. Грошевий, Ю.М. Дьомін та ін.: за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х.: Право, 2012. – 664 с.
5. Постанова ВСУ від 24 листопада 2016 року № 5-1к(15)16 // Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/86c4b449b7309125c225808800475227/\\$FILE/5-1%D0%BA%D1%81\(15\)16.doc](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/86c4b449b7309125c225808800475227/$FILE/5-1%D0%BA%D1%81(15)16.doc)
6. Ухвала Апеляційного суду Одеської області від 23.02.2017 р. (номер провадження 11-кп/785/163/17) // Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/65140637>.
7. Кашка О.С. Повноваження суду апеляційної інстанції з перегляду судових рішень у кримінальному процесі України: монографія / О.С. Кашка: за ред. О.Ю. Костюченко. – К.: Алерта, 2015. – 630 с.